

INSTITUT ZA JEZIK JAZU O NOVOSADSKOM DOGOVORU

Novosadski dogovor je u Hrvata bio shvaćen kao dokumenat koji će osigurati ravnopravnost ijekavskog i ekavskog narječja i pravo da svaki narod zove svoj jezik svojim imenom, a u službenoj upotrebi da se ističu oba narodna imena, nasuprot dotadašnjoj praksi administracije saveznih ustanova koje su upotrebljavale samo naziv srpski.

Međutim, zbog nekih nepreciznih formulacija odredbe toga dogovora je iskoristila centralističko-unitaristički orijentirana grupa filologa da od njega iskuje oruđe za unifikaciju i serbizaciju jezika, idući time ruku pod ruku s ekonomskom eksploatacijom i otuđivanjem vrijednosti stvorenih radom radnih ljudi u Hrvatskoj. Borba za pravilno tumačenje dogovora u duhu marksističke teorije o nacionalnom pitanju i razvitku odnosa u višenacionalnim socijalističkim državama nije dovela ni do kakva uspjeha, nego se nesporazum o dogovoru toliko zaoštrio da je suradnja između Matice srpske i Matice hrvatske bila prekinuta, i Matica hrvatska je, napokon, i formalno otkazala dogovor.

Institut za jezik drži da je taj čin logičan i neizbježiv završetak događaja posljednjih godina i Novosadski dogovor smatra nevažecim, pogotovu kad danas u ustavnim amandmanima ima svaki naš narod sigurne garancije za nacionalni razvitak kako na ekonomskom tako i na kulturnom, pa i na jezičnom polju.

U Zagrebu, 10. svibnja 1971.

INSTITUT ZA JEZIK JAZU

O OTKAZIVANJU NOVOSADSKOGA DOGOVORA

Božidar Finka

Izjave o odricanju Novosadskoga dogovora tekstualno su kratke, tonom dostojanstvene, sadržajno nedvosmislene, završni su i odlučan čin u nizu brojnih prosvjeda i glasova hrvatskih kulturnih, znanstvenih i drugih javnih radnika i njihovih institucija protiv presezanja srpskoga književnog jezika ekavskog tipa i protiv nijekanja samobitnosti i prostorne i povijesne cjelovitosti hrvatskoga književnog jezika.

Izjave su po svojem značenju kraj kolebanjima u našoj jezičnoj znanosti i jezičnoj politici. Odricanje od Novosadskoga dogovora osigurava i omogućava da se ponovno okrenemo izvorima hrvatskog jezika i da svoj jezik zovemo njegovim pravim, tisućugodišnjim nazivom *hrvatski jezik*, svjesni da je samo nacionalnim jezikom moguće širiti jezičnu kulturu i da se samo preko nacionalnog jezika mogu privesti općoj kulturi i društvenoj svijesti najširi narodni slojevi. Ta misao nije nova, ali se njeno ostvarivanje uvijek ponovno

potvrđuje kao napredan čin: kao korak k ukidanju društvenih razlika nastalih zbog nejednake mogućnosti svih društvenih slojeva da se služe umjetnim, nadnacionalnim jezikom, kao potez koji pridonosi smanjivanju otuđenosti tankog sloja »društvene elite« od društvene osnove, od radnog naroda.

Hrvatski nam jezik opet postaje, i ostaje, i simbol i jedno od glavnih obilježja naše nacionalne opstojnosti. Izjava Matice hrvatske i ostale izjave uklapaju se, dakle, u povijesni kontekst hrvatske narodne samobitnosti; po njima je naš sadašnji trenutak međaš na povijesnoj prekretnici hrvatske jezične politike.

Vraćanje naziva hrvatski jezik u hrvatske škole i urede, u sve društvene djelatnosti i u sve društvene slojeve dokaz je i pojačane naše svijesti i društvene odgovornosti prema hrvatskom narodu kojemu je oduzimanjem toga naziva bilo prikraćeno jedno od temeljnih njegovih prava.

PASIV U KRLEŽINU »HRVATSKOM BOGU MARSU«

Stjepko Težak

(Svršetak)

U »Hrvatskom bogu Marsu« nema primjera za aorist, imperfekt, pluskvamperfekt, futur egzakti, kondicional prošli i imperativ s povratnom zamjenicom, a to se uglavnom slaže s Krležinom upotrebom tih oblika uopće i u aktivu i u pasivu.

III. Obično se kao osebujnost našega pasiva ističe mogućnost da se istim oblikom izriču dva glagolska vremena: prezent ili perfekt (hvaljen sam) i perfekt ili pluskvamperfekt (bio sam hvaljen). Trpni pridjev s prezentom pomoćnoga glagola u nesvršenom vidu Krleža u ovom djelu upotrebljava kao pravi prezent samo u dvjema sintaktičkim mogućnostima:

a) sa svezremenskim značenjem:

Kad je kostur dobro postavljen, onda se i meso satnijske gomile slijepi pravilno. (KUDN, 115)

b) kad je radnja izvršena u prošlosti vidljiva i u sadašnjosti, tj. kad pasivni pridjev dolazi zapravo u pravoj pridjevskoj funkciji:

Ljudi su zbunjeni. (KUDN, 52)

samo napišem pismenu izjavu i stvar je riješena! (KUDN, 121)

I mada je ustvari bilo strašno ležati na leđima, i biti odsječen i osjećati to, kako si odsječen . . . (DJ, 325)

Nije to ništa izmišljeno! To je sve propisano. (KUDN, 58–59)

Izuzevši ovakve primjere, pasiv tvoren pomoću trpnog pridjeva i nesvršenog prezenta glagola biti uvijek znači prošlu radnju:

Oficiri su čekali telefonske zapovijedi, a ljudima je dan odmor. (BBL, 24)

Sve je to već milijardu puta zapisano od biblijskih do domobrantskih dana i opet će se zapisati. (TD, 242)